

DE FRIESE LUTHERAAN

wij zijn een
**GROENE
KERK**

Contactblad voor de lutheranen in Friesland, uitgegeven
door de Evangelisch-Lutherse gemeente Leeuwarden-
Harlingen nr. 92, 1 februari, maart, april, mei 2025

Dag van de Aarde – Zaterdag 10 mei in Kollumersweach / Kollumerzwaag

De Groene Kerken Fryslân organiseren op zaterdag 10 mei in Kollumersweach een 'Dag van de Aarde' – in aansluiting op de jaarlijkse 'Eart Day' van de Verenigde Naties.

Op deze dag is tegelijk de start van de 'Bloeieweek' van het dorp Kollumerzwaag, dat zich hiermee aansluit bij de 'Bloedorpen in de provincie Fryslân' (www.bloeit.frl).

De locatie is het bedrijf Mulder Agro van Theo Mulder. Hij werkt al jarenlang samen met boeren en wetenschappers met het motto "De Boer als Dokter".

De hoofspreker is de Lutherse professor Mirella Klomp (1979), die dit jaar de functie heeft van "Theoloog des Vaderlands". Zij werkt aan de Protestantse Theologische Universiteit (PThU). Zij werkt met haar team aan het 'icoonproject' Grond (2023-2028), onderzoeksproject dat zich richt op (landbouw)grond, geloof, God en kerk en de relatie daartussen.

Daarnaast is er een interactief optreden van Kees Posthumus, bekend van 'Geloof en een hoop zonnepanelen'. Door de samenwerking met de 'Bloedorpen' en verschillende kerken in Kollumerzwaag en omgeving wordt het een breed gedragen evenement. Dit begint met een feestelijke 'Meidoorn'-wandeling van 4 kilometer vanaf station Buitenpost (of een fietstocht overal vandaan).

Concreet: zaterdag 10 mei, 10.00 – 15.30 uur

Adres: Mulder Agro, Foarwei 45 - 9298 JC in Kollumersweach

IN DIT NUMMER

een nieuw gezicht.....	4
kerkdiensten.....	5
vespers	6
van de diaconie	7
in memoriam.....	9
uit de kerkenraad	11
agenda	15
van de kerkrentmeester.....	16
wees wel gefeliciteerd	20
st Nicolaas basiliek	23
kring Harlingen	25
over geld en een nieuw boek	29
colofon	31

De Friese Lutheraan liever digitaal ontvangen?

Om digitale verzending mogelijk te maken hebben wij uw e-mailadres nodig.

U schrijft een e-mail naar de ledenadministrateur: kerkrentmeester.westerbeek@gmail.com

In de e-mail dient te staan: uw naam, adres en woonplaats.

Ook dient u te vermelden of u De Friese Lutheraan alleen digitaal of zowel op papier als digitaal wenst te ontvangen.

Uw digitale privacy blijft geheel gewaarborgd omdat uw e-mailadres wordt opgenomen in het kerkelijk registratiesysteem dat voldoet aan alle wettelijke eisen.

Kopij voor 'De Friese Lutheraan' te adresseren aan: Redactie 'De Friese Lutheraan', Nieuwe Oosterstraat 28, 8911 KN Leeuwarden

Of: email: luthers@xs4all.nl

U kunt kopij voor nummer 92,2 insturen tot 9 mei 2025

wat daarna binnenkomt gaat naar nummer 92,3 2025

Wilt u een artikel uit dit nummer overnemen, geheel of gedeeltelijk?

Wees dan zo vriendelijk vooraf contact op te nemen met de kerkenraad.

een nieuw gezicht

door ds. Yvonne Hiemstra

Enige tijd geleden las ik de oproep van uw gemeente waarin ik het visioen van Paulus herkende: 'Steek over en help ons' (Handelingen 16: 9-10). Nu ben ik de laatste die zou durven zeggen in de voetsporen van de grote Paulus te treden, maar uw bericht raakte iets in mij. Ik proefde levenslust en verlangen in de tekst die ik las. Twee aspecten die voor de kerk in mijn ogen wezenlijk zijn.

Ik ben remonstrants predikant en heb na zeven jaar een gemeente te hebben geëindigd de overstap gemaakt naar de zorg. Ik ben werkzaam als geestelijk verzorger, onder meer voor een hospice, en ik geef trainingen en leid gespreksgroepen. U kunt dan denken aan lotgenotengroepen rouw en verlies en trainingen over gespreksvoering / intervisie en klinische lessen (onder andere voor zorgverleners, huisartsen en praktijkondersteuners). Dit doe ik allemaal op ZZP basis. Hiernaast heb ik een vaste betrekking als ambulant trajectbegeleider. In die hoedanigheid kom ik bij mensen thuis. Het zijn mensen met bijvoorbeeld psychische problemen, (licht) verstandelijke beperkingen of verslavingen. Veelal zijn het mensen die de zorg mijden en daarom heel kwetsbaar zijn. Het is voor mij de uitdaging, zeker in de huidige maatschappij, deze mensen het gevoel te geven dat ook zij er toe doen.

Naast mijn werk ga ik op zondagen in den lande regelmatig voor als gastvoorganger. Enkele jaren terug kwam ik voor het eerst in aanraking met de Lutheranen in Groningen. En ik werd geraakt door de liturgie. Twee jaar geleden ben ik gepromoveerd op een onderzoek naar de omgang met het avondmaal binnen de vrijzinnige traditie. Conclusie is dat de rituelen en de liturgie vaak voor ongemak zorgen in vrijzinnige kringen. Niet uit onverschilligheid overigens. Er ligt een wereld aan theologie aan ten grondslag. Maar voor mijzelf betekent dit dat mijn behoefte aan liturgie binnen Lutherse kringen meer wordt gevoeld dan binnen de remonstrantse broederschap, waartoe ik nu behoor. Voor ik uw oproep las, had ik mij al opgegeven voor de Lutherse cursus. Ik hoop namelijk nog veel te leren van uw traditie. Dit is voornamelijk de reden waarom ik heb gereageerd. Ik ben dan ook voornemens met respect om te gaan met wat ons vanuit het verleden wordt aangereikt. Uw organiste, Afke, ken ik al vele jaren en ik verheug mij op onze verdere samenwerking. Ik vind het dapper dat u de schouders er onder wilt zetten en de

uitdagingen niet uit de weg gaat. Binnen de gegeven opdracht en mogelijkheden, wil ik mij van harte inzetten om te werken aan uw toekomst en het Lutherse geluid in onze regio.

kerkdiensten		
Alle diensten beginnen om 10.00 uur, tenzij anders aangegeven		
EC = Extra Collecte: toelichting zie rubriek "van de diaconie".		
2 februari 2025 4 ^e zo na Epifanie	J.D. Cremer WIT	
16 februari 2025 Septuagesima	Y. Hiemstra GROEN	
2 maart 2025 Quinquagesima	J. van Twist GROEN	
16 maart 2025 Reminiscere	A.E. Reichman GROEN	Heilig Avondmaal EC
13 april 2025 Palmarum	R. Veenboer PAARS	
14 april 2025		
15 april 2025	19.00–19.30 uur	
16 april 2025		
17 april 2025 Witte Donderdag	J. van Twist WIT	Heilig Avondmaal EC
18 april 2025 Goede Vrijdag	Y. Hiemstra PAARS/ZWART	
20 april 2025 1 ^e paasdag	A.E. Reichman WIT	
4 mei 2025 Misericordias Domini	R. Veenboer WIT	
18 mei 2025 Cantate	A.E. Reichman WIT	Heilig Avondmaal EC
8 juni 2025 1 ^e Pinksterdag	J. van Twist ROOD	
22 juni 2025 1 ^e zo na Trinitatis	J.D. Cremer GROEN	
Kijk voor u op pad gaat naar een activiteit in de Lutherse kerk eerst even op de website www.luthersekerkleeuwarden.nl voor eventuele last minute wijzigingen!		

In de Stille Week voor Pasen
ter voorbereiding op het Paasfeest

Vespers

maandagavond 14 april
dinsdagavond 15 april
woensdagavond 16 april

19.00 – 19.30 uur

Lutherse kerk
Nieuwe Oosterstraat 28-30
Leeuwarden

Liturgie en zang: wijkgemeente De Jacobijner / Evangelisch-Lutherse
Gemeente Leeuwarden / Remonstrantse gemeente

De kerk is open voor iedereen!

Bij de uitgang de mogelijkheid een bijdrage in de onkosten te geven.

van de diaconie

Rooster extra collectes Lutherse kerk Leeuwarden

16 maart	Duurzame Landbouw in Noord-Kameroen,
17 april	Steun voor Oekraïne. Verwoeste huizen, een ontwrichte infrastructuur en nauwelijks warmte en elektriciteit. De gevolgen van de oorlog in Oekraïne gooien het leven en de toekomst van veel inwoners volledig overhoop.
18 mei	Bangladesh Kerk in de minderheid is dienstbaar aan de samenleving In Bangladesh is minder dan een half procent van de bevolking christen. Toch wil de minderheidskerk in dit land relevant zijn voor de samenleving.
20 juli	Ghana STOP KINDERARBEID IN DE VISSERIJ In Ghana werken naar schatting 20.000 kinderen en jongeren onder dwang in de visserij. In arme vissersplaatsen moeten zij vaak al jong meewerken. Ze zijn een makkelijke prooi voor handelaren, die hen soms tegen betaling en onder valse beloften bij hun families weghalen.
U kunt uw giften overmaken aan de Diaconie van de Lutherse Kerk, graag datum en project vermelden. NL46INGB0001235263	

De extra collecte 16 Maart gaat naar Duurzame Landbouw in Kameroen.

De noordelijke provincies van Kameroen liggen in de Sahel zone; een regio met een droog klimaat. De Lutherse Broederkerk werkt met alle inwoners van dit gebied aan een duurzame en stabiele toekomst. Met een landbouwprogramma werkt ze aan voedselzekerheid.

Waar:

De kerk is met 1300 kerken breed verspreid over heel Noord-Kameroen, een gebied zo groot als Nederland. Door klimaatverandering wordt het Noorden van Kameroen steeds droger. De natuur is onvoorspelbaar.

Verkeerd water- en grondgebruik maakt de situatie er niet beter op. De woestijn ruikt op en verdrijft boerenfamilies van hun grond. Veel dorpsbewoners leven onder de armoedegrens. De lutherse Broederkerk leert boerengezinnen duurzame landbouwtechnieken. Hun oogst levert meer op, ze leren die goed te bewaren en voorkomen dat de bodem verder uitdroogt. Daardoor kunnen ze hun gezinnen voeden en hun kinderen naar school.

In drie jaar tijd 1200 boeren en boerinnen getraind in 40 groepen van 30 personen. Ze leerden nieuwe gewassen kennen en op andere manieren verbouwen. Meer dan 800 families bouwden een houtsparende oven, waardoor ze minder hout hoeven te kappen om hun eten te koken. Dat is belangrijk, want bomen houdenvocht en vruchtbare grond vast.

In een aantal dorpen zijn visvijvers aangelegd, waar ze meervallen kweken voor eigen consumptie. In sommige dorpen heeft men een extra visvijver aangelegd, zodat ze ook vis kunnen verkopen.

Andere dorpsbewoners leerden bijen te houden voor honing. Weer anderen gingen samen cassave en mais opslaan en vermalen tot cassavemeel en maismeel. De extra inkomsten zijn vooral goed om de droge tijd door te komen.

Visvijver

Doutzen Wijma Hibma

Overleden op tweeënnegentigjarige leeftijd

Doutzen Hibma werd in Sexbierum geboren. Ze werd in de gereformeerde kerk gedoopt. Uit haar jeugd is haar de meisjesvereniging is bijgebleven. Daar wilde ze bij horen. Ze voelde zich er als een vis in het water. Het gemeenschapsgevoel, je geaccepteerd voelen, welkom zijn en het samen iets doen, zingen, praten, toneelspelen, dit alles is vormend voor haar geweest. Haar rol van Sil de Strandjutter bleef ze haar hele leven koesteren.

Op latere leeftijd bracht ze het zelfs in de praktijk. Gastvrijheid was belangrijker dan denominatie. Dus graag naar de Lutherse Martha Maria in Leeuwarden, de Protestantse gespreksgroep of koffieochtend in Burgum of de Berlijnse gemeente van zoon Lammert. Als de mensen en de dominee maar vriendelijk waren.

Van het concert des levens krijgt niemand het program.

Dat is maar goed ook, want alles van te voren weten, maakt niet gelukkig. Ze moest te jong afscheid nemen van haar moeder. De omgeving van Franeker verruilen voor Burgum. Daar ontmoette ze haar man en kreeg ze de naam Wijma. Haar man overleed ook te jong. Zij stond nog volop actief in de samenleving. Hun enig kind, Lammert, kreeg een baan in het verre Berlijn. Op hogere leeftijd een gedwongen verhuizing om haar gezondheid. Nu een appartement zonder trap met lift, gelukkig wel in het centrum van Burgum. En ten slotte nog best een poos naar Parkhoven in Leeuwarden. Daar was ze helemaal afhankelijk van helpende handen.

Nooit heb ik haar horen klagen. Wel even vertellen dat het niet makkelijk was, maar telkens liet ze haar levenskracht weer zien.

Door die levenskracht werd ze de spil van de winkel van haar man, de klokkenmaker in Burgum. Ze bleef in haar eentje naar Duitsland reizen. Toen dat met haar eigen auto niet meer kon, nam ze de taxi en de trein. Ze wist de juiste mensen om haar heen te verzamelen die een hele lange tijd en heel veel voor haar deden. Ze maakte makkelijk contact met deze en gene en vond zo overal weer goede burens, was zelf gastvrij en schroomde niet het bezoek te vragen

om koffie of thee te zetten. Het liefst was en bleef ze onafhankelijk maar zo niet dan maar afhankelijk.

Haar vader nam haar graag mee op vrachtritjes in zijn eigen vrachtauto. Daar genoot ze volop van en dan gaf ze haar ogen de kost. Autorijden met of zonder caravan was voor haar later dan ook nooit een probleem. Ze vond in binnen- en buitenland haar weggetjes en had geen navigatie nodig.

Als kind kende ze geen Lutherse traditie. Ze kwam er mee in aanraking doordat haar man de spanningen in de gereformeerde kerk beu was en hij het gevoel had in een te nauw gelovig jasje te moeten passen. Hij ging op zoek naar een liberalere geloofstraditie en vooral ook de liturgie in de Nieuwe Oosterstraat in Leeuwarden. Van Doutzen hoefde het niet maar zij en zoon Lammert gingen ook mee.

Vroeg geleerd, oud gekeken was het Kaetsen. De vijfde woensdag na 1 juli de PC in Franeker. In Parkhoven ging ze graag naar de kerkdienst op woensdag, maar op die woensdag miste ik haar en vond haar genietende voor de beeldbuis.

We zagen mevrouw Wijma de laatste jaren nog best vaak in de kerk. Dat was mogelijk doordat Lammert met Kersten dan op bezoek waren uit Berlijn. Dan zagen we een trotse en dankbare moeder geholpen door haar kinderen die iedere zondag, je kon de klok erop gelijk zetten, belden uit Berlijn. Tijd om bij te praten.

Wij zullen hen drieën nu missen op de hoogtijdagen. We wensen Lammert en Kersten sterkte maar weten ook dat zij aan hun geloof grote steun hebben. We lazzen bij Doutzen Wijma's afscheid die vertrouwde woorden hoe welkom we zijn in dat huis van onze vader met de vele kamers. Dank zij Zijn grote genade en Sola Fide.

Een actueel leesboek dat nooit uit is

door Toos Reichman

Als ik ooit ergens naar toe ga en maar 1 boek mee mag nemen neem ik de Bijbel mee.

Ik heb nog lang niet alles gelezen en doordacht. Ik weet wel dat ik niet ieder verhaal even aantrekkelijk vind. Maar door het grote boek zit een kenmerkende rode draad geweven.

Die rode draad beleefde ik dit jaar in de kersttijd heel intens.

Ieder jaar ervaar je de kerstverhalen anders. Dat komt, vermoed ik, doordat de wereld elk jaar ook anders is. Hoe het er in ieder jaar anders aan toe gaat.

Zoals ik al vertelde op eerste kerstdag had ik duidelijk moeite met het kerstkind.

Het kind in de kribbe laat ons zo duidelijk de onvrede ervaren. De hoop op vrede in de wereld lijkt eindeloos ver weg. Totdat ik ergens las dat de vraag naar hoop in deze bange dagen niet uit de lucht is en juist ontzettend vaak gesteld wordt.

Zowel Freek de Jonge als Pieter Derks lieten ons in hun conferences ook te midden van alle ondingen zien dat er toch hoop is. Derks hoopt dat wij allemaal het juiste doen als het kwart voor 12 is. Een emotionele Freek de Jonge liet ons zijn hoop "Geef ons Vrede, Dona nobis Pacem" zingen.

Beide in het kielzog van de kerstverhalen, waarin niet de machtigen der aarde het laatste woord hebben maar uiteindelijk dat kind in de kribbe. Ja wat weten we nu nog van Herodes en Keizer Augustus na 2000 jaar? En wat weten we wel niet allemaal van dit gezin, dat gecommandeerd werd, geen slaapplek had, een schamel dak boven het hoofd ontving en na de geboorte meteen op de vlucht moest? En wat weten we veel van Jezus tot na zijn dood?

Komt het doordat in de geboorteverhalen, door Mattheus en Marcus verteld, het verhaal van Kain en Abel klinkt?

De wereld vredelievender, vertellen de kerstverhalen, zal niet afhangen van Keizer, Koning, Admiraal ofwel de Kaïns. Bij hen blijkt genoeg nooit genoeg. En hoe zij hun macht uitbreiden is met geen pen te beschrijven.

Nee de veranderingen komen altijd van onder af. Van burgerbewegingen, van herders die omzien naar hun kudde. Van wijzen (ja de naam 3 koningen is niet Bijbels en ook principieel fout). die knielen voor het kwetsbare, het weerloze, het waardevolle. Niet hun eigen macht telt maar ze geven hun goud c.q. macht aan

het kwetsbare het weerloze. We kunnen nu vaststellen het waardevolste mensen-kind. Ze bewieroken zichzelf niet. Ze geven Mirre, de zalf waarmee een koning namens God gezalfd werd, maar ook het overleden lichaam. Zagen ze in hun wijsheid beide facetten?

In Jozef en Maria en Jezus kunnen we Abel herkennen. De daklozen, de vluchtelingen, de have-nots.

De Kaïns willen niet meekijken met God naar de Abels.

Kain vertegenwoordigde de nieuwe landbouwer met een toekomst waarin meer te verdienen viel en veel macht uitstraalde. Abel vertegenwoordigt nog het oude beroep van nomade. Het beroep van mensen die veranderingen niet bij kunnen houden. Ja eigenlijk telde Abel helemaal niet mee. Maar de zorgvuldigheid waarmee Abel zijn geschenk of offer aan God uitkiest is veelzeggend. Zijn geschenk is verhoudingsgewijs een veel groter dan voor de rijke Kaïn.

Jezus telde niet mee bij de inschrijving in Bethlehem. Hij kiest net als God de kant van de Abels. Hij kiest de geweldloosheid, behalve in de tempel bij de corrupte geldwisselaars. Toen schoot hij uit zijn slof.

Wat een realistische verhalen zijn die Bijbelverhalen toch.

Het christendom verloor heel veel van zijn ideologische veren toen een Keizer dit geloof voor zijn karretje spande. Een valkuil want het christendom laat zich nog te vaak voor een soortgelijk karretje spannen. En je hoort nog steeds te weinig commentaar. Komt dat door sancties of omdat dat grote wereldnieuws ons moedeloos en machteloos maakt

Als we dat wereldwijde beu zijn en afhaken blijft er in en om ons in het leven van alle dag genoeg over om wel aandacht aan te besteden. Gelukkig worden we in ons kerkje daartoe gestimuleerd door die eeuwenoude verhalen. Vertel die verhalen tijdens gesprekken. Het is zonde dat ze vergeten worden. Want in 2025 zijn ze even hard nodig als in den beginnen en rond het jaar 0.

En wie de trilogie van Nico ter Lindens bijbel leest voor jong en oud blijft lezen herlezen en vertellen.

Veel lees- vertel- en luisterplezier in 2025.

En namens de kerkenraad een gezegend 2025

Activiteiten

door Willem Jan Westerbeek

Dit jaar proberen we allerlei activiteiten uit. Veel zaken leest u al in deze Friese Lutheraan. Maar voor deze activiteiten is geld en mankracht nodig. U hebt als post

gehad over de actie kerkbalans. Maar komt uzelf ook in actie door mee te organiseren of gewoon als bezoeker mee te doen? Laat van u horen. Een ander punt waar we de komende tijd actie op gaan ondernemen is het werven van vrijwilligers buiten de gemeente die "iets met identiteit hebben". Dat klinkt wat vaag, maar we gaan met mensen in gesprek of ze iets willen doen tijdens de dienst of ter ondersteuning op de achtergrond. Ook hier zult u meer over komen te horen.

Zang in de dienst introductie Global songbook

door Willem Jan Westerbeek

In 1524 verscheen het eerste lutherse gezangboek, het zogenaamde "*Achtliederbuch*". 500 jaar later is een nieuw Global Songbook 2024 gelanceerd tijdens een feestelijke dienst in de Mariakerk in Wittenberg, Duitsland.

Tijdens hervormingsdag 2024 hebben we een paar liederen geoefend in onze kerk. Er is ongeveer € 800,-- beschikbaar voor muziek in onze kerkdiensten. Dit willen we groter maken door een subsidie aanvraag te doen, we hebben wat suggesties gekregen bij welke fondsen dit te doen. Maar voor de invulling heeft de kerkenraad u nodig. Kent u een koor of heeft u een idee laat het ons weten. De formule is als volgt: We nodigen een koor uit om te zingen in onze dienst. Zij leren 2 liederen uit het nieuwe zangboek en laten dit horen in de eredienst.

The Lutheran World Federation (LWF) heeft een studiedocument geschreven voor het vernieuwen van de Joods-Christelijke relaties. De titel is "Hoop voor de toekomst"

Gedurende 5 avonden willen we dit boekwerk doorlopen. Dit document is geschreven en behandeld tijdens de Assemblee van de Lutherse wereldfederatie te Krakau (13-19 sept. 2023) Dus voor de brute aanval van Hamas van 7 oktober. Het document is bedoeld om lezers te begeleiden op het pad van wederzijds begrip, op weg naar een hoopgevend handelen gericht op verzoening, genezing, gerechtigheid en vrede. De gehele studie is opgebouwd uit 6 inleidingen en vragen. In de Evangelisch Lutherse kerk zullen 6 avonden worden georganiseerd over dit onderwerp onder leiding van Lieuwe Bijleveld en Willem Jan Westerbeek.

De data zijn: 30 januari, 13 en 27 februari, 13 en 27 maart, 10 april. Aanvang 19:30 uur. Lutherse kerk, Leeuwarden. Bijdrage per avond is € 5,--. Opgeven: kerkrentmeester.westerbeek@gmail.com

Samenwerking 5 noordelijke gemeenten ELK

Op 10 september 2024 zijn we bijeengewees in Zwolle. De bijeenkomst was praktisch voorbereid door ELG Zwolle en Kampen had een inhoudelijke presentatie

over het "project Zwaan en Meer." Ook is er aandacht geweest voor onze Leeuwarder situatie. Voor 25 maart 2025 hebben we Oost Groningen, Stad Groningen, Kampen en Zwolle uitgenodigd. Ook is er via onze adviseur Jenneke Span gevraagd of er iemand van de synodale commissie om op de bijeenkomst aan te schuiven.

Bezoek Luthermuseum Amsterdam

door Willem Jan Westerbeek

Op 10 Januari is een bezoek gebracht aan het Luthermuseum door Anne en Anita Bakker en Tineke en Willem Jan Westerbeek. In ons beleidsplan hebben we gezegd dat de lutherse kerk meer dynamiek kan gebruiken. We werden ontvangen door de Steven van Teeseling, directeur van het Luthermuseum die ons introduceerde bij Inge Weustink (Collectie beheerder) en Lianne Wilhelmus (Junior project conservator). Twee jonge honden die hun tanden gezet hebben in het oude en nieuwe- Luthers erfgoed. We hebben afgesproken dat we op korte termijn wat projecten met elkaar gaan doen. Een voorbeeld is dat we eenmalig een nieuw avondmaal kled gaan gebruiken in een van onze avondmaals-vieringen. Dit

avondmaalkled is gemaakt voor de tentoonstelling Luther & het Avondmaal door de hedendaags kunstenaar Koen Taselaar.

In zijn reis door Nederland zal dit kled ook Leeuwarden aandoen. Levend erfgoed dus!

Tijdens ons bezoek hebben we ook gekeken naar een tentoonstelling over de 19^e -eeuwse schilder Johan Georg Schwartz. De catalogus van deze tentoonstelling zal in de consistorie komen te liggen. Hij heeft samen met zijn dochter vele mensen op

portret vastgelegd, waaronder veel Lutheranen van die tijd. Naast deze tentoonstelling is een kunstopdracht gegeven aan 'fotograaf aller Nederlanders' Koos Breukel met het thema "Lutheranen in beeld". Weer een teken dat er tegenwoordig nog steeds lutheranen zijn met een verhaal. 19 Januari is de tentoonstelling in Amsterdam afgelopen en zal deze tentoonstelling naar Leeuwarden komen.

Ons vervolg zal zijn om Lutheranen van onze gemeente vast te leggen en aan de hand van een aantal vragen hun verhaal kort aan ons te vertellen.

Daarna gaan we kijken hoe we dit ten toon kunnen stellen tijdens het Tjerkepaed 2025. Wie wil helpen dit project verder mee uit te werken? Laat het een van de kerkenraadsleden weten.

Het was een inspirerende reis, vol energie zijn we terug naar Leeuwarden gekomen.

agenda

De oude vertrouwde Agenda is weer terug. We proberen alle activiteiten in chronologische volgorde voor u op een rijtje te zetten, maar.....! Kijk voor u op pad gaat naar een activiteit in de Lutherse kerk eerst even op de website www.luthersekerkleeuwarden.nl voor eventuele last minute wijzigingen!

Wat	wanneer	waar
Gespreksgroep `Hoop voor de toekomst	30 januari 2025, 19.30	consistorie
Gespreksgroep `Hoop voor de toekomst	13 februari, 19.30	consistorie
Gespreksgroep `Hoop voor de toekomst	27 februari, 19.30	consistorie
Gespreksgroep `Hoop voor de toekomst	13 maart, 19.30	consistorie
Gemeentevergadering	16 maart, 11.30	kerkzaal
Gespreksgroep `Hoop voor de toekomst	27 maart, 19.30	consistorie
Gespreksgroep `Hoop voor de toekomst	10 april, 19.30	consistorie
Vesper	14 april	kerkzaal
Vesper	15 april	kerkzaal
Vesper	16 april	kerkzaal

Zaterdagmiddag 15 februari in de Redbadtsjerke in Jorwert: klimaatlezing Lieke Weima

Gehele 40-dagentijd / Vastenperiode van 6 maart – 20 april: Plastic Vrij Vasten Thema van 2025: *Consuminderen*

Dinsdag 18 maart: Kloosteravond in de Grote of Jacobijnerkerk met lezing van Christof van Sluijs over 'Nut en onnut van plastic(s) in de maatschappij. Vooraf (18.00 uur): Kloostermaaltijd en (19.30 uur) Vesper – ter keuze.

Donderdag 27 maart in de Doopsgezinde kerk (Wirdumerdijk) een interactieve workshop 'God in de supermarkt zie: www.godindesupermarkt.nl

Donderdag 24 april in de Fontein (Goudenregenstraat) de halfjaarlijkse inspiratie-avond van het Convenant

wij zijn
**GROENE
KERKEN**

van de kerkrentmeester

door Willem Jan Westerbeek

Gemeentebijeenkomst Voorjaar 2025

Agenda voor de gemeentebijeenkomst (16 maart na de eredienst)

1. Welkom en opening
2. Jaarrekening kerk gemeente
3. Jaarrekening diaconie
4. Voortgang beleidsplan
 - a. Kosterij
 - b. Samenwerking
 - c. Activiteiten
5. Meerjarenbegroting
6. Rondvraag
7. Sluiting

Balans

	2024	2023
Activa		
Onroerende zaken	79.382	79.382
Installaties en inventarissen	9.702	10.518
Debiteuren	3.411	29.028
Kortlopende vorderingen en overlopende activa	565	-
Geldmiddelen	31.153	56.444
Totaal	124.213	175.372

Passiva

Algemene reserve	100.933	113.872
Bestemmingsreserves en -fondsen	4.740	37.404
Voorzieningen	18.540	24.096
Totaal	124.213	175.372

Algemene gegevens

	2024	2023
Aantal belijdende leden	75	74
Aantal doopleden	99	101
Totaal aantal leden	174	175
Aantal pastorale eenheden (PE)	162	162
Gemiddelde bijdrage per lid (=levend geld / # leden)	127	143
Gemiddelde bijdrage per pastorale eenheid (=levend geld / # PE)	137	155

Verkort Overzicht

	Begroting 2024	Rekening 2024	Rekening 2023
Opbrengsten en Baten			
Opbrengsten onroerende zaken	1.500	3.525	910
Opbrengsten uit rente, dividenden en beleggingen	250	653	41
Opbrengsten levend geld	18.500	22.170	25.037
Door te zenden collecten en giften	-	317	-
Opbrengsten uit subsidies en bijdragen	29.000	18.852	52.449
Totaal baten A	49.250	45.517	78.437
Uitgaven en Kosten			
Kosten kerkelijke gebouwen	43.650	72.197	110.357
Afschrijvingen onroerende zaken, installaties/invent.	-	816	1.200
Pastoraat resp. diaconaal pastoraat	7.800	6.994	7.671
Kosten kerkdiensten en kerkelijke activiteiten	350	324	338
Verplichtingen/bijdragen aan andere organen	3.320	2.266	3.222
Salarissen en vergoedingen	2.400	3.075	2.302
Kosten beheer, administratie en archief	6.550	5.409	6.909
Rentelasten/bankkosten	450	582	448
Diaconaal werk plaatselijk	3.700	2.957	3.695
Totaal lasten A	68.220	94.620	136.142
Operationeel resultaat (A)	-18.970	-49.103	-57.705
Incidentele baten en lasten			
Incidentele baten	-	3.500	34.045
Incidentele lasten	-	-	-
Incidentele baten en lasten (B)	-	3.500	34.045
Resultaat verslagjaar (A+B)	-18.970	-45.603	-23.660
Mutaties bestemmingsreserves/-fondsen			
Onttrekkingen bestemmingsreserves	-	58.281	8.500
Onttrekkingen bestemmingsfondsen	-	-	8.102
Toevoegingen bestemmingsreserves	-	-25.617	-25.513
Toevoegingen bestemmingsfondsen	-	-	-
Totaal mutaties bestemmingsreserves/-fondsen (C)	-	32.664	-8.911
Resultaat naar Algemene reserve (D)	-18.970	-12.939	-32.571

	Activa					
	31-12-2022	31-12-2023	31-12-2024	2025	2026	2027
Vaste activa	€ 86.082,00	€ 89.900,00	€ 89.649,00	€ 88.449,00	€ 87.249,00	€ 86.049,00
Debiteuren (subsidie)		€ 29.028,00	€ 3.411,00			
Geld	€ 112.950,00	€ 56.444,00	€ 31.153,00	€ 14.333,00	€ -3.662,00	€ -22.357,00
Totaal activa	€ 199.032,00	€ 175.372,00	€ 124.213,00	€ 102.782,00	€ 83.587,00	€ 63.692,00
Algemene reserves	€ 146.443,00	€ 113.872,00	€ 100.933,00	€ 102.782,00	€ 83.587,00	€ 63.692,00
Fondsen en voorzieningen	€ 52.589,00	€ 61.500,00	€ 23.280,00		€ -	€ -
	€ 199.032,00	€ 175.372,00	€ 124.213,00	€ 102.782,00	€ 83.587,00	€ 63.692,00
VERKORT OVERZICHT						
Opbrengsten en Baten			2024	2025	2026	2027
Opbrengsten onroerende zaken			€ 3.525,00	€ 7.200,00	€ 7.400,00	€ 7.600,00
Opbrengsten uit rente, dividenden en beleggingen			€ 653,00	€ 50,00	€ 50,00	€ 50,00
Door te zenden			€ 317,00			
Subsidies			€ 18.852,00			
Opbrengsten levend geld			€ 22.170,00	€ 16.000,00	€ 15.200,00	€ 14.440,00
Totaal baten A			€ 45.517,00	€ 23.250,00	€ 22.650,00	€ 22.090,00
Uitgaven en Kosten			2024	2025	2026	2027
Kosten kerkelijke gebouwen			€ 72.197,00	€ 15.280,00	€ 15.505,00	€ 15.565,00
Afschrijving			€ 816,00			
Pastoraat resp. diaconaal pastoraat			€ 6.994,00	€ 8.680,00	€ 8.860,00	€ 9.040,00
Kosten kerkdiensten en kerkelijke activiteiten			€ 324,00	€ 450,00	€ 485,00	€ 520,00
Verplichtingen/bijdragen aan andere organen			€ 2.266,00	€ 1.680,00	€ 1.695,00	€ 1.710,00
Salarissen en vergoedingen			€ 3.075,00	€ 2.500,00	€ 2.550,00	€ 2.600,00
Kosten beheer, administratie en archief			€ 5.409,00	€ 7.330,00	€ 7.400,00	€ 7.400,00
Rentelasten/bankkosten			€ 582,00	€ 450,00	€ 450,00	€ 450,00
Diaconaal werk plaatselijk			€ 2.957,00	€ 3.700,00	€ 3.700,00	€ 3.500,00
Totaal lasten A			€ 94.620,00	€ 40.070,00	€ 40.645,00	€ 40.785,00
Operationeel resultaat (A)			€ -49.103,00	€ -16.820,00	€ -17.995,00	€ -18.695,00
Incidentele baten en lasten						
Incidentele baten en lasten			€ 3.500,00			
Incidentele lasten						
Incidentele baten en lasten (B)			€ 3.500,00	€ -	€ -	€ -
			€ -			
Resultaat verslagjaar (A+B)			€ -45.603,00	€ -16.820,00	€ -17.995,00	€ -18.695,00
Mutaties bestemmingsreserves/-fondsen						
Onttrekking bestemmingsreserves			€ 32.644,00			
Onttrekking bestemmingsfondsen						
Toevoeging bestemmingsreserves						
Toevoeging bestemmingsfondsen						
Totaal mutaties bestemmingsreserves/-fondsen (C)			€ 32.644,00	€ -	€ -	€ -
Resultaat naar algemene reserve (D)			€ -12.959,00	€ -16.820,00	€ -17.995,00	€ -18.695,00

Een kleine toelichting op de cijfers.

- Een kerkdienst kost € 275,-- aan vast kosten.
(Predikant, organist, verwarming)
- De Friese Lutheraan. (Druk € 900,--, verzending € 500,--)
Hier willen we in 2025 een bezuiniging op realiseren. Bezorging in Leeuwarden zelf (€ 1,50 per stuk)? Van drukker wisselen, goedkoper papier? Opbrengst van de actie vorig jaar was € 655,--
- De afrekening energie komt april, stookgedrag is aangepast, hoeveel er terugkomt is nog niet te zeggen.
- Maar uiteindelijk zal de opbrengst uit een goede exploitatie van het gebouw moeten komen en de bijdragen uit levend geld.
- Er is een nieuwe tarieventabel gemaakt voor de huur van het gebouw en de kerk.
- Structureel is het niet gelukt om een huurder te vinden voor die zondagen dat wij de kerk niet gebruiken.

Tijdens het afgelopen jaar is een aantal keren benoemd dat het meeleven vanuit de kerk met verjaardagen wordt gewaardeerd. Daarom versturen we per 1 februari 2025 weer de verjaardagskaarten.

Ook voor Actie kerkbalans is weer een kaart verstuurd. Wellicht kunt u overwegen de bijdrage iets te verhogen, want alle kosten zijn de afgelopen jaren toegenomen. In dit stukje zou ik ook de bijdrage van het kerkblad weer onder uw aandacht willen brengen.

Als kerkrentmeester zou ik u willen vragen een bijdrage van € 30,-- over te maken op:

NL91 INGB 00008256 95

Evangelisch-Lutherse Gemeente Leeuwarden

Onder vermelding van De Friese Lutheraan.

De controle van de financiën hebben we met het oog op de transparantie iets anders ingericht. Nico Pellenbarg en Wim Maurer heb ik gevraagd de boeken te controleren. Wanneer andere leden de boeken nog willen inzien kunt u met mij contact opnemen (06-53389443, bij voorkeur via Whatts-App en dan bel ik u terug) indien u gebruik wilt maken van de inzage, in alle stukken, die in de gemeentebijeenkomst aan de orde zullen komen. Van 15 tot en met 19 maart, waarna u van 20 tot en met 22 maart uw reactie naar de kerkenraad kan sturen. Dit geeft de kerkenraad de gelegenheid om zich voor te bereiden op de gemeentebijeenkomst.

VERJAARDAGEN 70-PLUSERS

Wij wensen u van harte geluk:

Datum	Naam, Adres
3-feb	Dhr. J. Lamaker, De Spiker 39, 8861VB HARLINGEN Mevr. C.F. Jonkman-Gramsma, Zuidoostersingel 37 - 3, 8861GD HARLINGEN
5-feb	
11-feb	Mevr. E.M. Bijl-Tiest, Wylgekamp 3, 9255JM TYTSJERK
13-feb	Dhr. B. Slofstra, Buorren 37, 9031XS BOKSUM
23-feb	Mevr. L.L. Vlietstra-Krol, Hottingastate 1, 8926PV LEEUWARDEN
2-mrt	Dhr. J.S. Westra, Spoorstraat 142, 8933CG LEEUWARDEN
3-mrt	Mevr. W.D. Galama-Wiebenga, Jousterweg 25, 8506BE HASKERHORNE
8-mrt	Dhr. A. Kauffmann, Lotusstrjitte 50, 9051NB STIENS
12-mrt	Mevr. E.C.E. Osinga-Bartling, Waling Dykstrastrjitte 5, 9061BL GYTSJERK
17-mrt	Dhr. J.W. Maurer, Barte 22, 8502CH JOURE
28-mrt	Dhr. S. Hoekstra, Woudvaartkade 14, 8606XT SNEEK
5-apr	Mevr. J. Sikkema-Lambrechts, Zwenkgras 160, 8935HH LEEUWARDEN
11-apr	Dhr. H. Bos, Wimerts 38, 9204GL DRACHTEN
16-apr	Dhr. P.K. Koster, Kromme Warren 26, 8539RX ECHTENERBRUG
21-apr	Dhr. D. Fennema, Verkorteweg 10, 8933AM LEEUWARDEN
27-apr	Dhr. W.P. Hölterhoff, Ds. Talmasingel 52, 9251ER BURGUM Mevr. M.C.H. Heydenrijk-Stillebroer, Fiifgeawei 28, 8626GB OFFINGA-WIER
1-mei	
4-mei	Dhr. J.M. Boll, Jakob de Graafstraat 3, 9293LS KOLLUMERPOMP
12-mei	Dhr. K. Gramsma, It Buterfabryk 23, 9001DN GROU
15-mei	Dhr. H. Schippers, Sanhichte 36, 9263RP GARYP
26-mei	Dhr. J. van Twist, Franekereind 5, 8861AA HARLINGEN
27-mei	Dhr. C.O. Bijster, Willem Lodewijklaan 127, 8448PH HEERENVEEN Mevr. J. Koster-van Leeuwen, Kromme Warren 26, 8539RX ECHTENERBRUG
29-mei	
30-mei	Mevr. P. Wassink-van den Heerik, Veenbaas 4, 8433PH HAULERWIJK
4-jun	Mevr. A.E. Scheffer, Boskleane 10, 9255JH TYTSJERK Mevr. B.M. Straatsma-Brouwer, Burg. Falkenaweg 14, 8442LD HEERENVEEN
8-jun	
16-jun	Mevr. M. Lutz-Honders, Voorstraat 87, 9291CE KOLLUM
22-jun	Mevr. M. Hoekstra-Broersma, Woudvaartkade 14, 8606XT SNEEK
2-jul	Dhr. A.M. Gramsma, Krommezijl 88, 8939AW LEEUWARDEN
6-jul	Mevr. E. Huxdorff, Voorstreek 27 A, 8911JJ LEEUWARDEN
11-jul	Mevr. T. Westra-Kiemel, Heggewinde 89, 8935PR LEEUWARDEN
30-jul	Mevr. L. Sibrandi, Dragoonsplein 31, 8923AD LEEUWARDEN
31-jul	Dhr. R.H. Berveling, Croleskwartier 21, 8651HB IJLST

Huwelijksjubilea

Periode januari 2025 t/m juli 2025

Wij wensen u en uw partner van harte geluk:

Datum	Aantal jaar	
16-3-2025	60	Dhr en Mevr H. Bos-A. Geertsma, Wimerts 38, 9204GL DRACHTEN
7-6-2025	63	Dhr en Mevr E.T. Prozée-A.W.A. Nieuwenweg, Carolinenburg 17, 8925CA LEEUWARDEN
9-7-2025	65	Mevr. M.C.H. Heydenrijk-Stillebroer, Fiifgeawei 28, 8626GB OFFINGAWIER

Nota Bene: onze ledenadministratie bevat alleen gegevens over de partner waarmee een lid getrouwd is als deze zelf ook lid is. Als dat niet zo is, dan weten wij niet wie de andere gelukkige jubilaris is.

Ledenadministratie

Overleden

7-12-2024	Mevr. H.L.E. Kamann Spanjaardslaan 105, 8917AN LEEUWARDEN
23-11-2024	Mevr. W.M. van Lindenberg-van Ballegoijen Harddraversweg 4 0014, 8501CM JOURE
21-10-2024	Mevr. D. Wijma-Hibma Dorhoutstraat 10, 8933DD LEEUWARDEN
20-9-2024	Mevr. F.J. van Giffen Britsenburg 85, 8925CS LEEUWARDEN
17-9-2024	Mevr. T. de Jong Koningin Wilhelminaweg 37, 8453WR ORANJEWOUDE

Gehuwd

07-01-2025 Allard Hutten en E. Kromkamp Osingastraat 32, 8801AK Franeker

Inschrijving als lidmaat

Dhr. Steven Hendrik Kerssies Dooplid

Verhuizing binnen de gemeente

Mevr. S. van der Singel is verhuisd van Oranje-Nassastraat 14, 8933BR LEEUWARDEN naar Wiardaplantage 88, 8939AB LEEUWARDEN.

Dhr. W.J. Westerbeek en Mevr. T.A. Westerbeek-Stegenga zijn verhuisd van Oostergrachtswal 131 b, 8921AC LEEUWARDEN naar Emmakade 227, 8921CB LEEUWARDEN

Dhr. Steven.H. Kerssies is verhuisd van Voorstreek 30 A, 8911JP LEEUWARDEN naar Voorstreek 29 c, 8911JJ LEEUWARDEN

ik geloof

door Ton Baeten, Nederlands norbertijn en abt van de abdij van Berne

*Ik geloof in een kerk
Die haar deuren wijd open zet
Waar ieder welkom is
En niemand buitengesloten wordt
Die geen onderscheid maakt
Tussen man en vrouw,
Tussen goed en slecht
Waar ieder heilig en zondig is
Die geen rangen en standen kent
Maar waar allen, van hoog tot laag
Werkelijk broeders en zusters van elkaar zijn
Die haar eigen grenzen overschrijdt
En een Tafel bereidt voor allen
Die zich tot Jezus Christus bekennen
Die het Woord van God in dialoog belijdt
En waar gemeenschap hand in hand gaat
Met communicatie
Die niet heerst maar dient
Waar recht gedaan wordt aan allen
Die niet denkt in eigen roem
Maar de kleinen eert
En hen optilt uit hun vernedering
Die op uittocht is uit het land van slavernij
En op weg is naar werkelijke bevrijding
Voor allen
Die haar crisis te boven komt
En blijft getuigen van hoop die in haar leeft.*

st Nicolaas Basiliek in Amsterdam

door John Lamaker

Veel kerken in binnen en buitenland hebben op mij diepe indruk gemaakt, door hun schoonheid, de stilte of het historisch verhaal van de plek. Vaak ontstaat er dan een stilte in je hoofd, een gevoel van inkeer en loslaten, dat verbonden is met de uitstraling van het gebouw. Zo liep ik in oktober, als zo vaak als ik in Amsterdam ben, de Nicolaas Basiliek in, aan de Prins Hendrik-kade, schuin tegenover het

Centraal Station. Ik vind het de mooiste katholieke kerk in Nederland die ik ken. Gebouwd rond 1885, door architect A.C. Bleijs, in een stijl die volledig afwijkt van de neogotische stijlen, die de katholieken in de tweede helft van de 19^e eeuw overal bouwden.

In mijn ogen is deze kerk neoromaans en classicistisch. Hij doet mij denken aan Hagia Sophia in Istanbul (eertijds Constantinopel), door keizer Justinianus in de 6e eeuw gebouwd; de afbeelding met de koepel laat zien dat de kleuren en dus de sfeer ook te zien is in de St. Nicolaas.

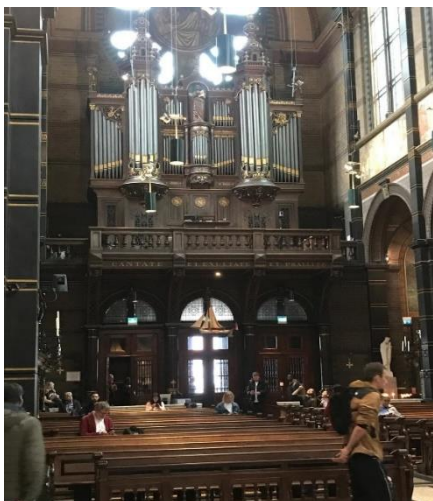
Er is geen kerk die mij meer raakte dan de Hagia Sophia, mede door het bewust zijn van het feit dat deze de eeuwen van alles verwoestende oorlogen heeft doorstaan. Kemal Atatürk heeft er in 1934 een museum van gemaakt, maar Erdogan in 2020 weer een moskee. Vlak bij staat de hele grote Blauwe Moskee, indrukwekkend, van binnen en buiten. Maar het Topkapi paleis uit de 15^e eeuw, ook daar in de buurt, is naar mijn mening de echte parel in al zijn eenvoud.

In de St. Nicolaaskerk heb ik die vrijdagmiddag een Spaanstalige mis bijgewoond; rond 14.00 uur zijn er op vrijdag ook Nederlandse en Engelstalige missen, op zaterdag om 17.00 uur een Anglicaans gezongen Evensong en op zondagmiddag om 17.00 uur een Gregoriaanse Vesper met een koor. Jammer genoeg heb ik het Sauer-orgel, het grootste 19^e eeuwse orgel van Nederland nog nooit gehoord. Maar even uitrusten in deze kerk kan ik iedereen aanraden, om de hele sfeer, en ook omdat de geschilderde Kruisweg Staties de moeite waard zijn.

Kruisweg Staties

Het Sauer-orgel

Ooit heb ik een wandelreis gemaakt langs de Middeleeuwse kloosters op het schiereiland Athos in Griekenland, alleen toegankelijk voor mannen en met een visum, op te halen in Athene. Ik heb daar de nachtelijke missen bijgewoond en het karige voedsel gegeten. Het gevoel van inkeer was daar heel sterk maar hield op toen bleek dat vlooiën zich aan mij tegoed deden. Dat laatste zal bij Sint Nicolaas niet gebeuren, hoewel hij het moeilijk heeft met Santa Claus.

John Lamaker
23 november 2024

Het leven in de Chinese stad Harbin

Dominee Jan van Twist en zijn vrouw Helena hebben in september 2024 een bezoek gebracht aan de stad Harbin in het noordoosten van China. Ze maakten er kennis met de schoonfamilie van hun zoon. Ze deden veel indrukken op in Harbin en bezochten natuurlijk ook Beijing en de Chinese Muur.

Harbin, centrum van noordoost China

De stad Harbin ligt in het uiterste noordoosten van China, in het aloude Mantsjoe-rijke. Er wonen 5,2 miljoen mensen, de omliggende prefectuur meegerekend zijn het er 11 miljoen. Harbin ligt aan de rivier de Songhua en tevens aan de spoorlijn van Moskou naar de Japanse Zee. In de zomer kan de temperatuur er stijgen naar 38 °C maar in de winter koelt het er af naar gemiddeld – 20 °C, met minima tot – 38 °C. Harbin is niet voor niets bekend vanwege de fraaie ijssculpturen die men daar pleegt te maken.

Harbin, in het noordoosten van China

De stad is in 1898 gesticht door de Russen maar die verloren de streek al in 1905 aan Japan, toen een opkomende wereldmacht. Een tweede Russische impuls kreeg Harbin toen na de Russische Revolutie in 1917 veel Russen en Joden naar de stad uitweken; een herinnering aan die tijd is de Russisch Orthodoxe Sofia-kathedraal. Na de Tweede Wereldoorlog maakte het Japanse bewind plaats voor het Chinese communisme. De grote Europese gemeenschap vertrok naar elders in de wereld. Thans wonen er overwegend Han-Chinezen (94%) en 4,5 % Mantsjoes. Harbin is altijd een cultureel centrum gebleven, met name wat de muziek betreft.

Harbin, de Sofia-kathedraal

Behalve de Sofia-kathedraal, thans geen kerkelijke functie meer, zijn er nog vele andere oude gebouwen bewaard gebleven, zowel in Europese als in Chinese stijl. Ook zijn er mooie musea, in een vaak verrassende kleurstijl.

Maar Harbin oogt toch overwegend als een zeer moderne stad van internationale allure met veel woontorens, tot 20 à 30 etages hoog, om de miljoenen mensen woonruimte te bieden. Toch is er tussen de woontorens opvallend veel groen te bespeuren, met o.a. kinderspeeltuintjes. De schoonfamilie van Jan en Helena woont in een oudere flat van 20-hoog, op de bovenste etage. De appartementen zijn goed en gerieflijk ingericht.

Kenmerkend is dat alle woongebieden een aparte omheining hebben met toegangshekken en toegangscontrole. Cameratoezicht is daar, net als op veel plekken in Europa trouwens, ruim aanwezig. Te midden van de moderne gebouwen is ook een mooie concertzaal.

In het straatbeeld van Harbin vallen de vele winkelcentra op. Er is veel kleding te koop. Buitenlandse boeken zijn er weinig, ook geen Engelstalige. In de malls kan men dure spullen aantreffen met navenant hoge prijzen. Die prijzen liggen vaak op Europees niveau en ademen een kapitalistische sfeer. Taxi's daarentegen zijn in Harbin spotgoedkoop. Stadsbussen zijn ruim in het straatbeeld vertegenwoordigd, ook

ziet men grote auto's en opvallend veel elektrische auto's. Voorschrift is trouwens dat alle nieuwe auto's elektrisch moeten zijn; ze zijn herkenbaar aan speciale groene nummerborden. Voor ouderen is het vervoer per stadsbus gratis.

De economische toestand geeft de bezoeker toch een ietwat dubbel gevoel: er is heel veel luxe maar daarnaast vindt men, weliswaar goed verborgen, arme buurten.

Winkelcentra in Harbin

Het Maanfeest

Tijdens hun verblijf in Harbin konden Jan en Helena het Chinese Maanfeest meemaken, ook wel het Midherfstfestival genoemd. Dit is, na het Chinese Nieuwjaar, het grootste feest dat China kent. Van oudsher is het een oogstfeest. Thans is het meer een familiefeest met een gezamenlijke maaltijd. Men viert het Maanfeest altijd buiten de deur, in restaurants. Er worden dan traditioneel Maankoekjes gegeten; deze koekjes zijn omgeven met veel legenden. Het feest is uitermate populair, men heeft een paar vrije dagen en hele mensenmassa's gaan de straat op. Chinezen vergeten ook in het buitenland niet om het Maanfeest te vieren: in Nederland wordt eveneens het Maanfeest gevierd. In de Corona-periode kon het feest natuurlijk niet uitbundig gevierd worden.

Jan en Helena voelden zich zeer welkom bij de schoonfamilie van hun zoon; ze werden altijd uiterst hartelijk bejegend. Door het taalverschil was rechtstreeks met elkaar praten natuurlijk een beetje moeilijk. Hoofddoel van hun bezoek was het huwelijk van hun zoon dat, na de officiële voltrekking in Nederland, nu ook in China met de familie van de bruid gevierd moest worden. Het werd een groots opgezet feest in een indrukwekkende zaal!

Ze kregen overigens de indruk dat de Chinezen tevreden zijn met hun huidige bestuur. Dat geldt zeker voor hen die bepaalde beperkingen accepteren. Weliswaar is er sprake van een zekere controle, op straat lopen mensen die op de een of andere manier overal een oogje in het zeil lijken te houden.

Beijing, hoofdstad van China

Beijing, het vroegere Peking, is al sinds de stichting van de Qing-dynastie in 1644 de hoofdstad van China. Alleen in de periode 1928-1949 was Nanjing de hoofdstad. Beijing telt nu 21,5 miljoen inwoners en is daarmee de grootste hoofdstad op deze wereld. Sjanghai is trouwens met 24,9 miljoen inwoners nog wat groter.

Beijing is een moderne stad met veel winkelcentra maar daarnaast wordt nog heel veel oude cultuur aangetroffen. Van de moderne gebouwen mag het beeldbepalende kantoorgebouw van de Nederlandse architect Rem Koolhaas genoemd worden, door de plaatselijke bevolking "de Broek" genoemd. Van de oude gebouwen moeten natuurlijk genoemd worden de Verboden Stad, de tempel van Confucius en de gebouwen aan het Tian An Min – plein, het plein van de Hemelse Vrede, bekend van protestmanifestaties in 1989. Hier ligt dus ook de Verboden Stad, van oudsher de woonplaats van de keizer (en zijn 99 concubines), en niet toegankelijk voor gewone mensen. Rondom de Verboden Stad, omgeven door zeer dikke, diep ingegraven muren, met diverse toegangspoorten, ligt een gracht. Opvallend detail: men dacht ook heel vroeger al aan brandpreventie want overal staan nog grote waterpotten.

In Beijing troffen Jan en Helena van Twist een Rooms Katholieke kerk aan waar nog diensten gehouden worden. Ook zijn er protestantse kerken. De Christelijke godsdienst wordt gedoogd voor zover men kan instemmen met de regelgeving van staatswege.

Beijing, de Verboden Stad

over geld en een nieuw boek(zomer 2025)

door ds. Pieter Oussoren

Dit is een bedelbrief. Ik haat bedelbrieven, ze brengen me altijd in grote verlegenheid. Dus voel je niet bezwaard om ook deze bedelbrief bij het oud-papier te doen; ik verdien niet beter. Maar toch schrijf ik er een, want we hebben allebei iets te winnen: "Ik zoek investeerders voor mijn 'Septuagintaproject'" en jij/u hebt de kans om iets mogelijk te maken dat er tot nu toe niet was, n.l. een eerste Nederlandse vertaling van de Griekstalige joodse Septuaginta, de Griekse vertaling van

de Hebreeuwse Bijbel die vanaf de derde eeuw voor onze jaartelling in Jeruzalem en Alexandrië ontwikkeld is om joodse gemeenschappen die geen Hebreeuws meer verstonden toch te dienen met de woorden van Israëls God. Een geschenk van de Joodse wereld aan de hele mensheid, want de taal van de Septuaginta, die in het algemeen heel dicht bij het Hebreeuwse taaleigen blijft, is het taalbed geworden voor de geschriften van evangelisten en apostelen, het "Nieuwe Testament, en voor de vroegste christenheid en heel het 'orthodoxe Oosten' is de Septuaginta het canonieke 'Oude Testament' geworden, tot op vandaag. In de laatste decennia zijn er in Spanje, Engeland en Duitsland prachtige vertalingen van de Septuagint verschenen, die ik ook dankbaar heb gebruikt; in Frankrijk wordt er aan gewerkt, die ik, -voor zover verschenen- ook heb geraadpleegd.

De Septuaginta heeft nog méér – voor óns'- apocriefe of deuterocanonieke geschriften dan een gangbaar oecumenisch of r.-k. oude testament, ook die heb ik vertaald.

Deze 'nieuwe' vertaling van de Hebreeuwse Bijbel, nl. niet uit het Hebreeuws

maar uit de oude Griekse vertaling ervan, is bijna eender als die uit het Hebreeuws en vaak toch net een beetje anders.

Om te laten zien waar de verschillen en waar de overeenkomsten zitten, heb ik alles waar ook een Hebreeuwse tekst van is parallel gezet, links de 'Naardense' vertaling uit het Hebreeuws en rechts de vertaling uit het Grieks. Zo'n 'synopsis' was voor zover ik weet ook nog niet in het Nederlands; met hulp hiervan kan ook iedereen die geen Grieks en geen Hebreeuws leest toch een Septuagintakenner worden.

De vertaling is klaar, de digitalisering en basis layout (niet goedkoop!) zijn bijna klaar en betaald, maar daarmee is het nog geen boek, - van ruim 3000 bladzijden - , in één of twee banden.

Als je bij een uitgever geen geld meebrengt, wordt de productie van een boek niet ter hand genomen.

Septuaginta betekent 70, naar de 70 geleerden die eraan gewerkt zouden hebben; het liefst zou ik honderd bijdragers van € 70,- euro of zeventig van € 100,- euro, maar dat is teveel gevraagd. Iedereen die iets overmaakt, ook een weduwe van één penning, komt in het boek met een erelijst van mogelijkmakers. Vermeld óf je, en hóe, in de lijst wilt. Zóu het boek niet doorgaan (onwaarschijnlijk) dan worden de giften teruggestort uiteraard.

Dank voor het lezen van deze brief, als je tot hertoe bent gekomen. En wie weet!

Giften zijn fiscaal aftrekbaar indien ze worden overgemaakt naar

NL53 INGB 00048 47 126 t.n.v. Stichting Le Pavillon (een culturele ANBI) onder vermelding van 'Septuaginta'. Zie www.lepavillon.nu

Kerkgebouw Nieuwe Oosterstraat 28 -30
8911 KN Leeuwarden

Website www.luthersekerkleeuwarden.nl

**Contact voor Pastorale
zorg en Bezoekwerk** Fam. A. Bakker
Elgersmastate 25,
bij ziekte, 8925 BB Leeuwarden
ziekenhuisopname 058-2663014

Postadres Secretariaat kerkenraad
Nieuwe Oosterstraat 28-30
8911 KN Leeuwarden

Rekening kerk NL91INGB00008256 95
T.n.v. Evangelisch-Lutherse Gemeente Leeuwarden
Nieuwe Oosterstraat 28-30, 8911 KN Leeuwarden

Rekening restauratiefonds NL76 RABO 0373 7409 48
T.n.v. Evangelisch-Lutherse Gemeente Leeuwarden
Nieuwe Oosterstraat 28-30, 8911 KN Leeuwarden

Rekening diaconie NL46INGB 0001 2352 63
T.n.v. Diaconie Evangelisch-Lutherse Gemeente Leeuwarden,

Bij wijziging van adres en andere gegevens van belang voor de
ledenadministratie graag bericht aan :
Ledenadministratie ELG Leeuwarden
p.a. Nieuwe Oosterstraat 28, 8911 KN Leeuwarden
kerkrentmeester.westerbeek@gmail.com

„De Friese Lutheraan“
redactie de kerkenraad
opmaak Elisabeth Huxdorff
druk en verzending Dekker drukwerken/FRL Post

wij zijn een
**GROENE
KERK**

www.groenekerken.nl

